

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ
เรื่อง แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

โดย
นายบุญลือ คำถวาย
ผู้ฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษา

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษา
ก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๘

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากนางสุริศา ริมศิริ ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๗ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จ

ขอขอบพระคุณ นายสุรชาติ มานิตย์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต๑๗ ที่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป

ขอขอบพระคุณ ข้าราชการครูโรงเรียนศรียานุสรณ์ โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม “อาทรสังฆะวัฒนะ ๔ อุปถัมภ์” และโรงเรียนประณีตวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๗ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ และขอขอบคุณผู้ที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ที่มีส่วนช่วยเหลือให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

บุญลือ คำถวาย

บทคัดย่อ

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
สู่ความเป็นเลิศ

ชื่อผู้ฝึกประสบการณ์ **นิเทศการศึกษา** นายบุญลือ คำถวาย

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพ
การเรียนการสอนภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
ภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศและพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
สู่ความเป็นเลิศ

ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ
มีประเด็นการนิเทศอยู่ ๘ ประเด็น คือ

๑. ระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน
๒. แผนงาน/โครงการพัฒนาและแก้ปัญหา การอ่าน การเขียน
๓. การสร้างเครือข่าย
๔. การส่งเสริมความเป็นเลิศ
๕. การพัฒนาครู
๖. การนิเทศ ติดตาม
๗. รายงานผลการดำเนินงาน
๘. การเผยแพร่ผลงาน/การร่วมกิจกรรม

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุณูปการ.....	ข
บทคัดย่อ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	๑
วัตถุประสงค์.....	๒
ขอบเขตของการศึกษา.....	๒
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๓
๒ ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	๔
การนิเทศการศึกษา.....	๔
แนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย.....	๑๐
๓ วิธีดำเนินการศึกษา.....	๑๗
วิธีดำเนินการศึกษาแต่ละขั้นตอน.....	๑๗
๔ ผลการศึกษา.....	๑๘
๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๐
สรุปผลการวิจัย.....	๒๐
อภิปรายผล.....	๒๐
ข้อเสนอแนะ.....	๒๑
บรรณานุกรม.....	๒๒

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การปฏิรูปการศึกษาของไทยในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ -๒๕๖๑) ต้องการให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นปฏิรูปคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดีและมีใจรัก มาเป็นครูได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา โดยมีสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการประกันคุณภาพการเรียนรู้และรับรองมาตรฐานของผู้เรียน โดยกำหนดให้การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในชั้นเรียนสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นเป็นการวัดผลระดับชาติ เพื่อให้สามารถใช้การวัดและประเมินผลที่เป็นมาตรฐานเป็นกลไกในการประเมินการเรียนรู้และรับรองมาตรฐานผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒, หน้า ๑๐)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาถูกสร้างขึ้นภายใต้ปรัชญาความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ โดยยึดหลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ เป็นการจัดการศึกษาให้ทุกคนอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีความยืดหยุ่นทั้งด้านเนื้อหาและเวลาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและปรับใช้ได้กับการศึกษาทุกระบบทุกกลุ่มตัวอย่างโดยมีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี เป็นคนที่มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะโดยการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อันประกอบไปด้วยสาระการเรียนรู้ภาษาไทยคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษาศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือกำกับทิศทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓, หน้า ๘)

สิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนของครูประสบความสำเร็จอีกประการหนึ่งนั้นการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูด้วยการให้ความช่วยเหลือแนะนำ การปรับปรุงพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งในการนิเทศผู้นิเทศต้องเอาใจใส่ในการสำรวจตรวจสอบเพื่อดูแลแนะนำการจัดการเรียนการสอนของครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีความสามารถในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล, ๒๕๕๐, หน้า ๑๓)

ในการนิเทศนั้นต้องมีวิธีการ รูปแบบและกระบวนการที่ชัดเจนในการวางแผนเพื่อถ่ายทอดความรู้และ

ประสบการณ์ในการทำงานแก่ผู้รับการนิเทศ ซึ่งสังกัด อุทรานันท์ (๒๕๓๐, หน้า ๒) ได้เสนอแนะรูปแบบการนิเทศซึ่งเป็นกระบวนการนิเทศที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ๕ ขั้นตอน เรียกว่า “PIDRE” ที่ประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน (P-Planning) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้น ตามด้วยขั้น การให้ความรู้ ก่อนดำเนินการนิเทศ (Informing-I) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่า ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นการดำเนินการนิเทศ (Doing-D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน ๓ ลักษณะ คือ การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ต่อเนื่องด้วยขั้นการสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ (Reinforcing-R) เป็นขั้นตอนของการเสริมแรงของผู้บริหาร ซึ่งให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และขั้นสุดท้าย คือการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำผลการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ

จากความสำคัญของการที่นิเทศที่มีผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนของครู และการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาและนโยบายต่างๆ ทางการศึกษากระบวนการนิเทศตามแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์ จึงเป็นรูปแบบการนิเทศที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่คิดค้นขึ้นมาภายใต้บริบทของการจัดการศึกษาของไทย มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนของไทย ผู้วิจัย จึงได้ศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจกระบวนการนิเทศการศึกษาตามรูปแบบการนิเทศแบบ “PIDRE” ของสงัด อุทรานันท์แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันสามารถใช้เป็นตัวแทนอ้างอิงในการวิจัยได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับสภาพความต้องการในการนิเทศ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ
๒. เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มุ่งศึกษาและพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

ขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง

๑. ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในสถานศึกษาเป้าหมายในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๗ จำนวน ๓ โรงเรียน ดังนี้

๑.๑ โรงเรียนศรียานุสรณ์

๑.๒ โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม “อาหารสังฆะวัฒนธรรม ๔ อุดมภ์”

๑.๓ โรงเรียนประณีตวิทยาคม

ขอบเขตเนื้อหา

การพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
สู่ความเป็นเลิศ

ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าอิสระ คือ ระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑
ถึง วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๑

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ
๒. เครื่องมือในการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

บทที่ ๒

ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ ผู้ฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษา ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

การนิเทศการศึกษา

ศาสตร์ทางการนิเทศมีมานานแล้วในต่างประเทศแต่ในเมืองไทยเริ่มมีเป็นรูปเป็นร่างใน สมัยรัชกาลที่ ๕ มาพร้อมกับการจัดการศึกษาอย่างมีแบบแผนแต่เป็นลักษณะการควบคุมดูแลและ การตรวจตราด้านคุณภาพมากกว่าเราเริ่มมีศึกษานิเทศก์ และหน่วยศึกษานิเทศก์ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ การกำหนดให้มีการนิเทศการศึกษาและมีศึกษานิเทศก์ขึ้นมา ก็เพื่อให้คำปรึกษาช่วยเหลือ แนะนำครูเพื่อให้การสอนดีขึ้นจะเห็นว่าการนิเทศการศึกษาจะอยู่คู่กับการจัดการศึกษามาตั้งแต่ต้น เพื่อดูแลช่วยเหลือด้านวิชาการแก่ครู (ธเนศ ขำเกิด, ๒๕๔๒, หน้า ๒๔) แม้ว่าการนิเทศการศึกษา มีมานานก็จริงแต่การให้คำจำกัดความหรือความหมายของการนิเทศ ก็ยังมีผู้ให้ความหมายที่ หลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบท ดังจะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

Good (๑๙๗๓, pp. ๑๒๕-๑๓๔) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการแนะนำครูหรือ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้จักปรับปรุงวิธีสอน ช่วยให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพ ทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุง วัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการปรับปรุงวัสดุ และเนื้อหาการสอน ปรับปรุงวิธีสอนและช่วยปรับปรุงการประเมินผล การสอน

Eye and Netzer (๑๙๗๑, pp. ๒๗-๒๙) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษา คือ ส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการให้บริการทางการศึกษา เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหวัง

วินัย เกษมเศรษฐ (๒๕๒๑, หน้า ๕-๗) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การประสาน การกระตุ้น และการนำไปสู่ความงอกงามของครู

อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล (๒๐๐๙, pp. ๑๑- ๑๓) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงการให้ความช่วยเหลือแนะนำหรือปรับปรุงทางการศึกษาแก่บุคลากร ทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินงานของตนไปได้ด้วยดีโดยผู้นิเทศควรเอาใจใส่ ในการสำรวจตรวจสอบเพื่อดูแลแนะนำการจัดการเรียนการสอนของบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

อำภา บุญช่วย (๒๕๓๗, หน้า ๑๑) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงกระบวนการชี้แนะแนะนำให้ความช่วยเหลือความร่วมมือแก่ครู ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้ได้ผลบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่วางไว้ หรือกิจกรรมที่บุคลากรทางการศึกษาจะพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้ร่วมวิชาชีพให้ปฏิบัติภาระ ด้านการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อสนองนโยบายของการจัดการศึกษา

อเนก ส่องแสง (๒๕๔๐, หน้า ๓) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศ การศึกษาหมายถึงการบริการทางการศึกษาด้านต่างๆทั้งในเรื่องของแนวคิดกิจกรรมกระบวนการ เนื้อหาสาระทั้งการบริการวิชาการและธุรการที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกันจัดการ ให้เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นเพื่อส่งผลไปสู่การเรียนที่ดีของผู้เรียน

จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะ แนะนำ กระตุ้นส่งเสริม สนับสนุน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมี ประสิทธิภาพ บรรลุตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของหน่วยงาน และบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ของการนิเทศในครั้งนั้นๆ อีกด้วย

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ปฏิบัติกับครู เพื่อให้เกิดผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง โดยมีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ เช่น

Briggs and Justman (๑๙๙๒, pp. ๑๕-๑๙) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศ การศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อ ช่วยให้ครูมองเห็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา ชัดเจนขึ้น มองเห็นแนวทางที่โรงเรียนจะดำเนินการเพื่อให้ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น มีความเข้าใจปัญหา และความต้องการของเด็ก สามารถแก้ปัญหาให้เด็กได้ ช่วยสร้างความเป็นผู้นำให้ครูสามารถปรับปรุง การทำงานร่วมกับคณะครูและชุมชน ช่วยให้ครูทำงานร่วมกับกลุ่มได้อย่างมีความสุขโดยมุ่งผลสำเร็จ ร่วมกันช่วยให้ครูค้นพบความสามารถ พัฒนาการสอน สามารถประเมินตนเองและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของผู้เรียน ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

Sergiovanni and Starratt (๑๙๘๘, pp. ๓-๔) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศ การศึกษาว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาในแต่ละยุคมีความมุ่งหมายต่างกัน คือ ในยุค เริ่มแรก การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อการควบคุมและตรวจตราการปฏิบัติงานของโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นการควบคุมทั่วไปไม่เน้นการเรียนการสอนนัก เนื่องจากผู้นิเทศยังไม่ค่อยมีความรู้ เรื่องการนิเทศจึงเน้นที่การตรวจตราและควบคุมโรงเรียน พอยุคต่อมาการนิเทศมีความมุ่งหมาย เพื่อช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการสอนเป็นสำคัญ การนิเทศจึงเปลี่ยนแปลงจากการควบคุมตรวจ ตรามาเป็นให้ความช่วยเหลือครู ใช้หลักการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อให้ครูเห็นความสำคัญของ การนิเทศ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และในยุคปัจจุบัน การนิเทศการศึกษามีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างครู

กับผู้นิเทศ มีการร่วมมือกันศึกษาปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการเรียนการสอนและแก้ปัญหาาร่วมกัน แต่ก็ยังไม่ละเลยเรื่องการควบคุมดูแลเพื่อประสิทธิภาพของงานเป็นสำคัญ

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา มีความมุ่งหมายหลักเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน โดยใช้ทักษะด้านการสื่อสารของผู้นิเทศ สร้างความสัมพันธ์อันดีกับครูและชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่ละเลยในการตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติงานของโรงเรียน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการที่ปฏิบัตินี้ผู้นิเทศต้องเข้าใจถึงหลักการสำคัญ ในการนิเทศซึ่งจะนำเสนอในลำดับต่อไป

หลักการนิเทศการศึกษา

การทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศ มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในหลักการทำงาน และยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ มีผู้เสนอหลักการสำคัญ ในการนิเทศไว้หลากหลาย เช่น

Briggs and Justman (๑๙๙๒, p. ๑๔๐) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญในการนิเทศ การศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องเป็นการส่งเสริมและสร้างสรรค์ ต้องเป็นประชาธิปไตย ต้องรวมกันเป็นกลุ่มมากกว่าจะแบ่งแยกผู้นิเทศเป็นรายคน ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนา วิชาชีพมากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ต้องมีเป้าหมายสูงสุดในการหาทางช่วยเหลือให้ เด็กได้บรรลุผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา แสวงหาแนวทางที่จะส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของครูโดยเฉพาะความถนัดของแต่ละบุคคล ส่งเสริมความรู้สึกพึงพอใจและอบอุ่นใน ให้แก่ครูและความสัมพันธ์อันดีในหมู่คณะครู ควรเริ่มต้นจากสภาพปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่ส่งเสริม ความก้าวหน้าและความพยายามของครูให้สูงขึ้น ปรับปรุงส่งเสริมเจตคติและข้อคิดเห็นของครูให้ ถูกต้อง เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ใช้เครื่องมือและกลวิธีง่าย ๆ ตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและสามารถประเมินผลได้โดยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๓๔, หน้า ๖) ได้กล่าวถึงหลักการ สำคัญของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งและมีความสัมพันธ์ ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานโดยมีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพผู้เรียน แต่การดำเนินงานจะผ่านตัวกลางคือครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยการพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความสามารถ แล้วนำสิ่งที่ได้รับไปพัฒนาผู้เรียน มิใช่ดำเนินการกับผู้เรียนโดยตรงแต่ผ่านตัวกลางโดยการทำงาน ร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติ การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากหลักการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาต้องเน้นที่ การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อพัฒนาคุณภาพ ผู้เรียนโดยใช้ตัวกลางคือครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยการพัฒนาคณะกลุ่มนี้ให้มีความรู้และทักษะ จำเป็น

ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการนิเทศแบบต่างๆ ที่ผู้นิเทศสามารถเลือกมาใช้หรือคิดค้นผสมผสานวิธีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีผู้คิดค้นไว้แล้ว มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ซึ่งมีผู้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาที่จะกล่าวต่อไป

กระบวนการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่องจึงจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ได้มีผู้เสนอแนะกระบวนการนิเทศการศึกษาไว้อย่างหลากหลายตัวอย่าง เช่น

สังัด อุทรานันท์ (๒๕๓๐, หน้า ๑-๒๑) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษา ๕ ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นวางแผนการนิเทศ (Planning – P) ขั้นให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing – I) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Doing – D) ขั้นสร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing – R) และขั้นการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating – E) โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้น ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning - P) เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุม ปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้น

ขั้นที่ ๒ ขั้นให้ความรู้ความเข้าใจในการนิเทศ (Informing - I) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นตอนนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และเมื่อมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นพอใจ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ ๓ ขั้นลงมือปฏิบัติ (Doing - D) ประกอบด้วยการปฏิบัติงาน ๓ ลักษณะ คือ การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ (ครู) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ (ผู้บริหาร)

ขั้นที่ ๔ ขั้นการสร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing - R) เป็นขั้นตอนของการเสริมแรงของผู้บริหาร ซึ่งให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจดำเนินไปพร้อม ๆ กับผู้รับการนิเทศที่กำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นแล้วก็ได้

ขั้นที่ ๕ ขั้นการประเมินผลการนิเทศ (Evaluating - E) เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ หากพบว่ามีปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผล สมควรที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ปฏิบัติใหม่อีกครั้ง ในกรณีที่ผลงานยังไม่ถึงขั้นน่าพอใจ หรือได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดไปแล้ว ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องการ สมควรที่จะต้องวางแผนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนา หลังใช้นวัตกรรมด้านการเรียนรู้เข้ามานิเทศ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๔๗, หน้า ๕-๑๔) โดยสุมน อมรวิวัฒน์ได้เสนอกระบวนการและรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศไว้ว่าแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรนิเทศไม่ได้เป็นสิ่งใหม่

การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นแล้วและได้พยายามปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้มาเป็นลักษณะเพื่อนนิเทศเพื่อน ให้มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือแบบพี่เลี้ยงเน้นการเป็นเพื่อนมากกว่าเป็นผู้เหนือกว่าหรือต่ำกว่า มุ่งพัฒนาคนมากกว่าพัฒนาเอกสารและผลงาน กัลยาณมิตรนิเทศมีกระบวนการ ดังนี้

๑. กัลยาณมิตรนิเทศเน้นการนิเทศคน ไม่ใช่เทศกระต๊อ เน้นการจัดกระบวนการให้ครูและผู้บริหารได้มีเวลาพูดคุยกัน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับการทำงานจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาและพัฒนางานในหน้าที่

๒. กัลยาณมิตรนิเทศ เป็นการ “ให้ใจ” และ “ร่วมใจ” การนิเทศจะนิเทศไม่ได้ ถ้าไม่ใส่ใจของผู้รับการนิเทศ สิ่งสำคัญที่ผู้นิเทศต้องทำคือหาวิธีการที่จะทำให้ได้ใจผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เขาทำงานด้วยฉันทะ คือมีใจรักที่จะทำงานให้สำเร็จ ที่เป็นความสำเร็จจากการร่วมใจของทุกคน

๓. กัลยาณมิตรนิเทศเริ่มต้นที่ “ศรัทธา” ผู้นิเทศต้องรู้จักกระบวนการเสริมแรงทางบวกกับผู้รับการนิเทศ ให้ผู้รับการนิเทศเกิดศรัทธาทั้งในตัวผู้นิเทศและในงานที่จะดำเนินการ เพราะเมื่อเกิดศรัทธาขึ้นแล้วจะทำให้มีการทำงานอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ ส่งผลถึงความสำเร็จของงานอย่างมีคุณภาพ

๔. กัลยาณมิตรนิเทศเน้นการสร้างสังคมการเรียนรู้ การสร้างสังคมความรู้ให้แก่ผู้รับการนิเทศ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงาน จะทำให้เกิดการเรียนรู้และเป็นความรู้ที่ต่อเนื่องไม่สิ้นสุด จะทำให้เกิดการรับข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ มีสาระให้ผู้รับการนิเทศนำไปพัฒนางานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. กัลยาณมิตรนิเทศมาจากฐานปัญญาธรรม เมตตาธรรม และความเป็นจริงในชีวิต กระบวนการกัลยาณมิตรนิเทศ ผู้นิเทศต้องหาหนทางทำให้ผู้รับการนิเทศเกิดปัญญา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักความเมตตาซึ่งกันและกัน มีกระบวนการที่จะให้เกิดการแบ่งปันความรู้ ความคิด และประสบการณ์ชีวิตดีๆ แก่กัน สร้างความตระหนักถึงการเป็นองค์กรเดียวกันส่งเสริมการสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยที่กัลยาณมิตรนิเทศ มีรูปแบบการนิเทศตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ให้ใจ ในขั้นนี้ผู้นิเทศต้องทำความเข้าใจต่อผู้รับการนิเทศให้รอบด้านก่อนทำการนิเทศ เพื่อที่จะทำให้บรรยากาศของการนิเทศเป็นไปด้วยความเต็มใจ สมครใจที่จะรับ การนิเทศและร่วมทำงานตามกระบวนการให้บรรลุผล ผู้นิเทศมีความจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจแก่ผู้รับการนิเทศให้เกิดการอยากทำงาน และเกิดจิตอาสาที่จะทำงาน ซึ่งจะทำงานเกิดประสิทธิภาพ

ขั้นที่ ๒ ร่วมใจ ในขั้นนี้ผู้นิเทศต้องสร้างทีมงาน เพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมขึ้นในหมู่ผู้รับการนิเทศ ลดการแข่งขันหรือชิงดีชิงเด่นในทีม ส่งเสริมให้ทีมสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้งานที่ทำประสบผลสำเร็จ เป็นไปตามเป้าหมายของการนิเทศ

ขั้นที่ ๓ ตั้งใจ ในขั้นนี้ผู้นิเทศต้องกระตุ้น เสริมแรงด้วยวิธีการต่างๆ คอยอำนวยความสะดวก เป็นพี่เลี้ยง ให้กำลังใจ ร่วมแก้ปัญหากับผู้รับการนิเทศ และร่วมชื่นชมกับผลสำเร็จของงาน เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดความพยายามและตั้งใจที่จะทำงานตามข้อตกลงให้สำเร็จเป้าหมาย

ขั้นที่ ๔ เปิดใจ ในขั้นนี้เป็นขั้นการประเมินผลงานแต่ผู้นิเทศต้องปรับวิธีการประเมินจากการตรวจสอบ ประเมิน ตัดสินโดยผู้นิเทศเป็นการให้ผู้รับการนิเทศได้ประเมินตนเอง

สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิภาคผลงานซึ่งกันและกันด้วยความเต็มใจ สร้างเทคนิคการฟังอย่างตั้งใจและเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ เปิดใจยอมรับในสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ของงานและยอมรับว่าตนเองสามารถทำงานให้สำเร็จได้ ซึ่งเมื่อสร้างกระบวนการนี้ให้เกิดขึ้นในการนิเทศจะทำให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ

จากกระบวนการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาจะทำให้เห็นถึงหลักการแนวคิดต่างๆ ที่นำมาผสมผสานเพื่อให้การนิเทศตามขั้นตอนขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการทำงานตามแผน และการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยเน้นที่การพัฒนาคน คือ ผู้รับการนิเทศ ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้ความเชื่อมั่นในทีมและความเชื่อมั่นในตนเอง พยายามป้องกันและหลีกเลี่ยงการเกิดปัญหาในการทำงานและออกแบบการทำงานให้สอดคล้องกับบริบท ด้วยกิจกรรมการนิเทศที่หลากหลาย ซึ่งจะกล่าวต่อไป

เทคนิคการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานที่มีระบบมีแบบแผนการทำงานเป็นขั้นตอน มีการจัดระบบการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทของผู้รับการนิเทศ ดังนั้นถ้าต้องการให้การนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จ ผู้นิเทศต้องมีความรู้และทักษะในการนิเทศ มีเทคนิคการนิเทศหลายแบบมาผสมผสานในการดำเนินการนิเทศแต่ละขั้นตอน ซึ่งเทคนิคการนิเทศแบบต่างๆ มีผู้คิดค้นและนำเสนอไว้ให้ผู้นิเทศศึกษาและเลือกนำมาใช้ได้ ดังเช่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๓๔, หน้า ๓๕ - ๖๐) ได้เสนอแนะกิจกรรมที่น่าสนใจเหมาะที่จะนำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา เช่น การพบปะกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการทำงาน การจัดให้ครูได้เข้ารับการรู้เพิ่มเติมด้วยการอบรม การประชุมปฏิบัติการที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจทั้งด้านทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องที่สนใจร่วมกันด้วยการจัดสัมมนา การระดมความคิด การสาธิตการสอน การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน การศึกษาดูงาน การสังเกตการสอน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การให้ครูได้เขียนเอกสารหรือบทความทางวิชาการและการจัดนิทรรศการ เป็นต้น

วัชรวิภา เล่าเรียนดี (๒๕๔๔, หน้า ๔) ได้เสนอแนะการนิเทศการศึกษาด้วยการสังเกตการสอนไว้ว่า การสังเกตการสอนโดยปกติจะเป็นการสังเกตการสอนในชั้นเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอน อาจสังเกตการสอนจากการสอนจริงหรือสังเกตจากเทปวีดิทัศน์ก็ได้ โดยมีขั้นตอนการสังเกตการสอนดังนี้

๑. เลือกประเด็นที่จะสังเกตก่อนการสังเกตการสอน
๒. สร้างเครื่องมือการสังเกตที่เหมาะสม
๓. สังเกตและบันทึกการสอน
๔. เสนอข้อมูลป้อนกลับและร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล
๕. อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตและบันทึก
๖. สรุปประเด็นสำคัญหรือสิ่งที่ปัญหาจากการค้นพบเพื่อหาแนวทางแก้ไข

๗. ร่วมกันพิจารณากำหนดจุดมุ่งหมายและสาระสำคัญเพื่อการสังเกตการสอน ส่วนวิธีการสังเกตจะสามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต เช่น

๑. การบันทึกแบบพรรณนาความ
๒. การบันทึกสั้นๆ ไม่ปนความคิดเห็นหรือการประเมินใดๆ
๓. การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพเหตุการณ์ทุกอย่างในห้องเรียน
๔. การจดบันทึกคำพูด คำต่อคำ ประโยคต่อประโยค ที่กำหนด หรือคำพูดที่เลือก

จะบันทึก

๕. การบันทึกแบบบันทึกประจำวัน (Journal Writing)
๖. การบันทึกตามประเด็นคำถามที่กำหนด
๗. การบันทึกโดยทำตารางบันทึกความถี่
๘. การบันทึกโดยใช้แผนผังที่ง่ายที่เตรียมไว้
๙. การบันทึกพฤติกรรมและภาพที่ปรากฏโดยใช้แบบตรวจสอบรายการ
๑๐. การบันทึกพฤติกรรมตามแบบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า
๑๑. การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้แบบบันทึกที่ระบุพฤติกรรมบ่งชี้

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า จะเลือกใช้เทคนิคการนิเทศแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการนิเทศและกลุ่มเป้าหมายที่จะนิเทศเป็นสำคัญ เช่น ถ้าเป็นการนิเทศรายบุคคลก็สามารถใช้การสังเกตการสอน ถ้าเป็นการนิเทศแบบกลุ่มหรือหลายๆคนพร้อมกันก็มักจะใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือถ้าสิ่งที่ต้องการนิเทศเป็นข้อมูลที่ต้องการจากผู้รับการนิเทศด้วยก็อาจจะใช้การระดมความคิด การสัมมนา เป็นต้น แต่การจะให้งานสำเร็จนั้นสิ่งหนึ่งที่ละเลยไม่ได้สำหรับใช้เป็นหลักปฏิบัติในการทำงานคือหลักธรรมของศาสนาพุทธที่ใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติให้กับทุกคน เช่น หลักธรรมอิทธิบาทสี่ที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่มีระบบ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไปสู่ความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ สามารถดำรงตนได้อย่างมีความสุข ซึ่งการพัฒนาการศึกษาสำหรับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย โดยเฉพาะการอ่าน การเขียน นับเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงได้กำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการอ่าน การเขียนและการสื่อสาร เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิต เพราะหากผู้เรียนบกพร่องหรือขาดความสามารถในการใช้ภาษาไทย ย่อมจะส่งผลให้การเรียนรู้ไม่อาจเกิดผลสำเร็จได้ ทั้งนี้ในการดำเนินการพัฒนาดังกล่าวมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ เพื่อการเป็นประชากรที่มีคุณภาพในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๖๑, หน้า ๑-๕)

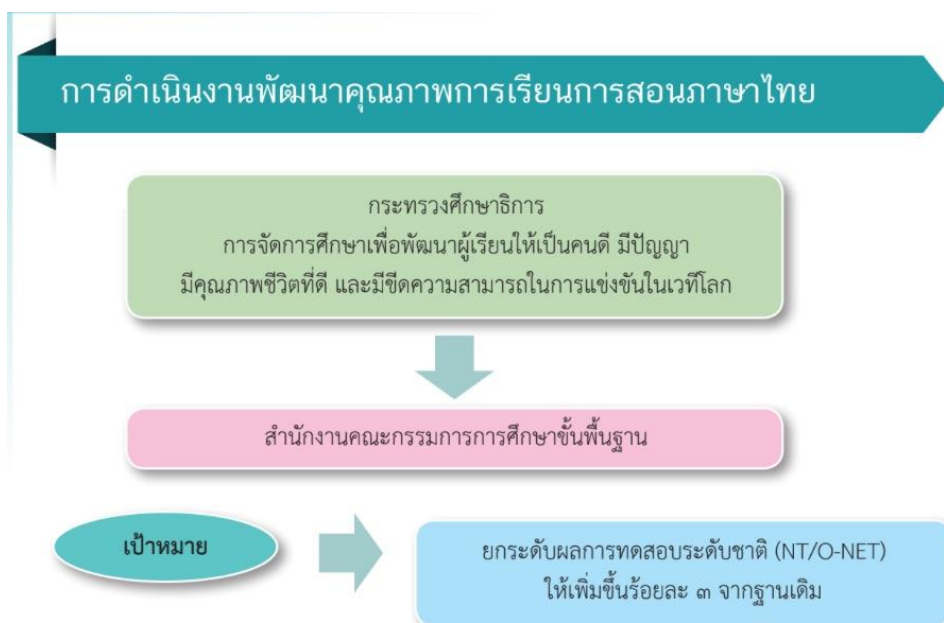
เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

ยกระดับผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ด้านภาษา และการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) วิชาภาษาไทย ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ จากฐานเดิม

วัตถุประสงค์การดำเนินงาน

๑. เพื่อให้ผู้บริหารทุกระดับ ครูและบุคลากรทางการศึกษา เห็นความสำคัญ มีความตระหนักและร่วมมือรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย โดยเร่งรัดพัฒนาการอ่าน การเขียนและการสื่อสาร เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
๒. เพื่อให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาการอ่าน การเขียนและการสื่อสาร เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
๓. เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย โดยเร่งรัดพัฒนาการอ่าน การเขียน และการสื่อสาร เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
๔. นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการอ่าน การเขียน และการสื่อสาร ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

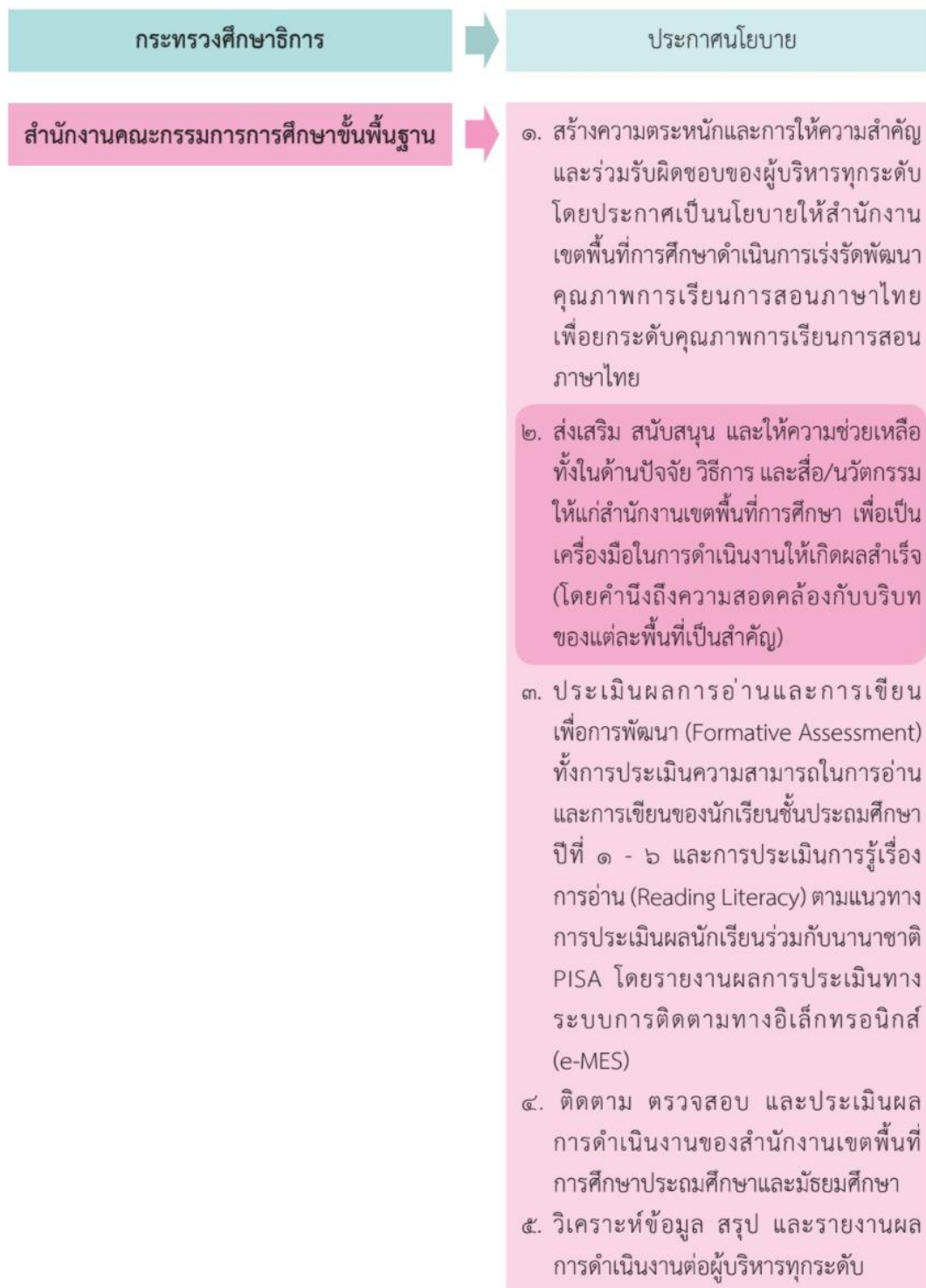
การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

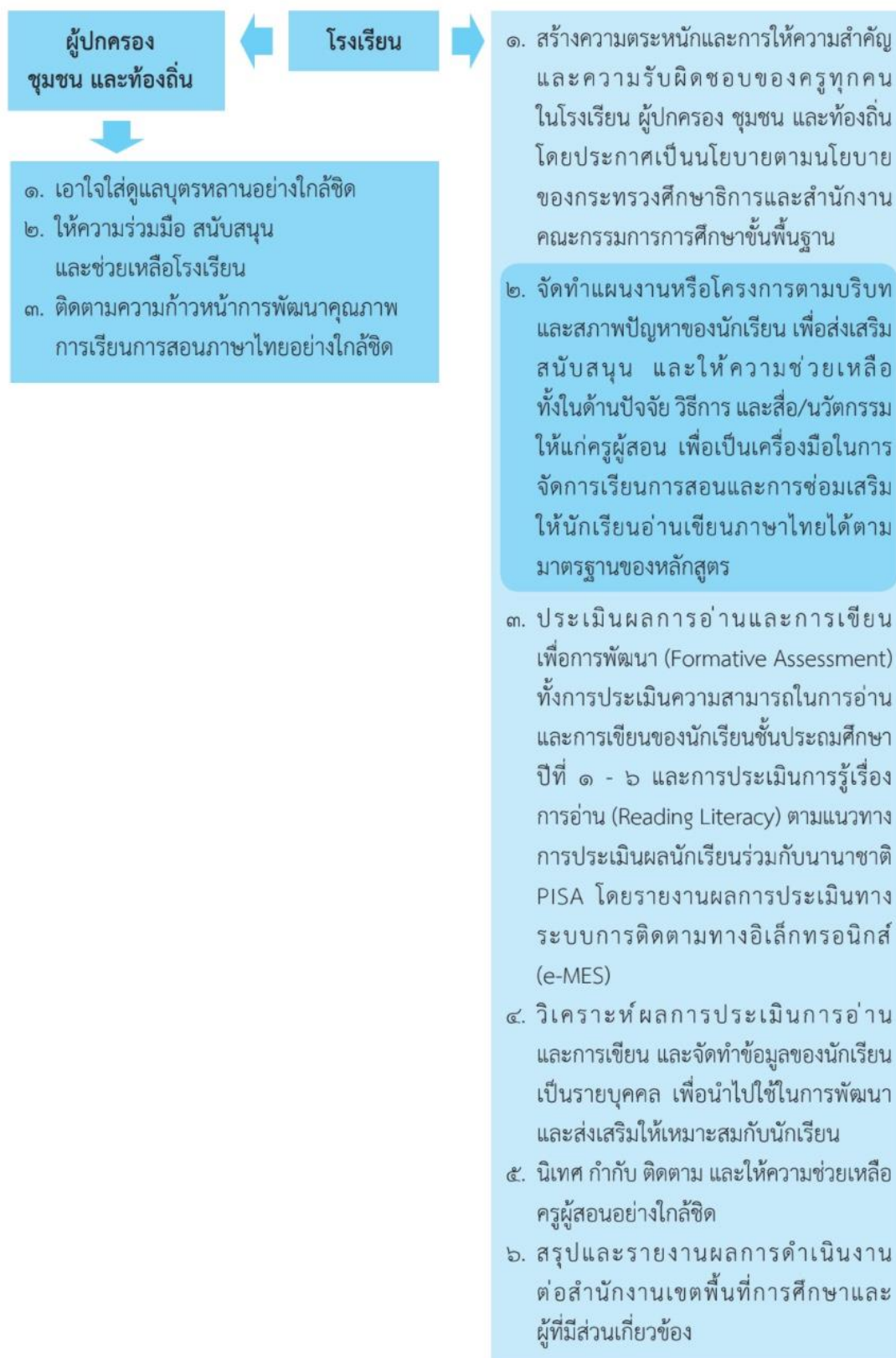

การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

๑. สร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญ และร่วมมือรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน และครูทุกคนในโรงเรียน โดยประกาศเป็น นโยบายตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน
๒. จัดทำแผนงานหรือโครงการตามบริบท ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ ทั้งในด้านปัจจัย วิธีการ และสื่อ/นวัตกรรม ให้แก่โรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จ
๓. ประเมินผลการอ่านและการเขียน เพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ทั้งการประเมินความสามารถในการอ่าน และการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๑ - ๖ และการประเมินการรู้เรื่อง การอ่าน (Reading Literacy) ตามแนวทาง การประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ PISA โดยรายงานผลการประเมินทาง ระบบการติดตามทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-MES)
๔. วิเคราะห์ผลการประเมินการอ่านและ การเขียน และจัดทำข้อมูลของนักเรียน เป็นรายบุคคล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา และส่งเสริมให้เหมาะสมกับนักเรียน
๕. นิเทศ กำกับ ติดตาม และให้ความช่วยเหลือ โรงเรียนอย่างใกล้ชิด
๖. สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

**แนวทางการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
ประสบผลสำเร็จ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑
การดำเนินงานของศึกษานิเทศก์**

๑. ยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ หรือกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
๒. แบบรายงานจำนวนและข้อมูลนักเรียนด้านภาษาไทยเป็นรายบุคคล และแผนการ/แผนปฏิบัติการประจำปี/โครงการและกิจกรรม
๓. การพัฒนาความรู้ ความสามารถหรือทักษะเพิ่มเติมแก่ครูและบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษา
๔. การเผยแพร่ผลงานดีเด่นหรือการร่วมกิจกรรมด้านภาษาไทยของเขตพื้นที่การศึกษา
๕. ระบบข้อมูลสารสนเทศการส่งเสริมสนับสนุนการแข่งขันภาษาไทยในระดับชาติของครูและนักเรียน
๖. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

การดำเนินงานของโรงเรียน

๑. กลยุทธ์ นโยบายหรือมาตรการของโรงเรียน
๒. แผนพัฒนางาน/โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
 - ๒.๑ ระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน
 - ๒.๒ แผนงาน/โครงการพัฒนาและแก้ปัญหา การอ่าน การเขียน
 - ๒.๓ การสร้างเครือข่าย
 - ๒.๔ การส่งเสริมความเป็นเลิศ
 - ๒.๕ การพัฒนาครู
 - ๒.๖ การนิเทศ ติดตาม
 - ๒.๗ รายงานผลการดำเนินงาน
 - ๒.๘ การเผยแพร่ผลงาน/การร่วมกิจกรรม

จากการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ ผู้ฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษา สามารถนำข้อมูลไปออกแบบเครื่องมือการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศได้ทั้งหมด ๘ ประเด็น ดังนี้ ๑) ระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน ๒) แผนงาน/โครงการพัฒนาและแก้ปัญหา การอ่าน การเขียน ๓) การสร้างเครือข่าย ๔) การส่งเสริมความเป็นเลิศ ๕) การพัฒนาครู ๖) การนิเทศ ติดตาม และ ๗) การเผยแพร่ผลงาน/การร่วมกิจกรรม

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการศึกษาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ แบ่งวิธีดำเนินการศึกษา ๒ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ ๒ ออกแบบและพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

วิธีดำเนินการศึกษาแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

๑. ศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

๒. การสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศ แนวคิดพื้นฐานและการประยุกต์ใช้ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

๓. การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ใน ๒ ประเด็น คือ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด ๘ ข้อ

๔. การสอบถามโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของครูที่ปฏิบัติหน้าที่สายงานสอนในสถานศึกษาเป้าหมายทั้ง ๓ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๗

ขั้นตอนที่ ๒ ออกแบบและพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

๑. ยกร่างแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย

จัดทำร่างแนวทางการนิเทศ โดยผู้ฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษานำข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทย ได้ดำเนินการดังนี้

๑) หลักการ ๒) วัตถุประสงค์ ๓) กระบวนการนิเทศ

กำหนดกระบวนการนิเทศ โดยบูรณาการแนวคิดการนิเทศ รูปแบบการนิเทศ แบบ PIDRE ของสังัด อุทรานันท์ นำมาปรับประยุกต์ให้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกัน

๒. ดำเนินการนิเทศสถานศึกษาเป้าหมายที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต ๑๗ กำหนดให้ คือ โรงเรียนศรียานุสรณ์ โรงเรียนแหลมสิงห์วิทยาคม “อาทรสังฆะวัฒนธรรม ๔
อุปถัมภ์” และโรงเรียนประณีตวิทยาคม

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและพัฒนาแนวทางการนิเทศ ผู้ฝึกประสบการณ์การนิเทศการศึกษา สามารถทราบแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ ได้ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมนั้น มีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายหน่วยงาน ในการดำเนินการต้องมีความชัดเจน และสอดคล้องกัน มีสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับสำนักต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีบทบาทของหน่วยงานและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๑. กระทรวงศึกษาธิการ

- ๑.๑ ประกาศนโยบายการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
- ๑.๒ มอบนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ
- ๑.๓ ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
- ๑.๔ กำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่อง

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- ๒.๑ จัดทำคู่มือการดำเนินงานขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
- ๒.๒ สร้างความรู้ความเข้าใจกับบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๓ ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
- ๒.๔ จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานที่ประสบความสำเร็จ
- ๒.๕ สรุปและรายงานผล

๓. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพป./สพม.)

- ๓.๑ ส่งเสริม สนับสนุน การนำนโยบาย การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่การปฏิบัติระดับเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนระดับเขตพื้นที่การศึกษาอย่างชัดเจน
- ๓.๒ ศึกษาคู่มือการดำเนินงานขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
- ๓.๓ ประชุมชี้แจง โรงเรียน/ผู้เกี่ยวข้อง
- ๓.๔ นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

๓.๕ ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓.๖ สรุปและรายงานผล

๔. สถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานปฏิบัติที่สำคัญ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

- ๔.๑ ศึกษาวิเคราะห์นโยบาย คู่มือการดำเนินงานขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
- ๔.๒ กำหนดตัวชี้วัดภาพความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนอย่างชัดเจน มีความเข้าใจตรงกัน
- ๔.๓ สร้างความตระหนัก ความเข้าใจในการดำเนินงานแก่ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา
- ๔.๔ จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- ๔.๕ ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเกี่ยวกับภาษาไทย
- ๔.๖ ดำเนินการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรม
- ๔.๗ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน
- ๔.๘ ประชุม เสวนา ทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review : AAR) นำผลไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- ๔.๙ สรุปรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ
ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียน
การสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

ขั้นตอนที่ ๒ ออกแบบและพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน
ภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ

วัตถุประสงค์

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ
๔. เพื่อพัฒนาแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย
สู่ความเป็นเลิศ

สรุปการศึกษา

จากการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศ ผู้ฝึกประสบการณ์นิเทศการศึกษา สามารถนำข้อมูลไป
ออกแบบเครื่องมือการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศได้ทั้งหมด
๘ ประเด็น ดังนี้

- ๑) ระบบข้อมูลสารสนเทศของนักเรียน
- ๒) แผนงาน/โครงการพัฒนาและแก้ปัญหา การอ่าน การเขียน
- ๓) การสร้างเครือข่าย
- ๔) การส่งเสริมความเป็นเลิศ
- ๕) การพัฒนาครู
- ๖) การนิเทศ ติดตาม
- ๗) การเผยแพร่ผลงาน/การร่วมกิจกรรม

อภิปรายผล

การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหา

การนิเทศการศึกษา พบว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาของประเทศไทยต้องการให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองตามความสามารถและเต็มตามศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล มีการปฏิรูปคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรและเนื้อหา โดยใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร มีนโยบายการกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยการจัดสอบระดับชาติเพื่อวัดความรู้และทักษะสำคัญของผู้เรียนที่ต้องใช้เป็นทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกันดำเนินการประกันคุณภาพการเรียนรู้และรับรองมาตรฐานของผู้เรียนในขั้นสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นด้วยการวัดผลระดับชาติ

การนิเทศศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนของครูประสบความสำเร็จ โดยใช้การมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศ และผู้สนับสนุนการนิเทศ ในทุกขั้นตอนของการนิเทศ และต้องมีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีรูปแบบที่เป็นรูปธรรม การนิเทศการศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยให้การศึกษาของชาติเป็นไปตามทิศทางและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ การนำแนวคิดการนิเทศการศึกษาที่มีรูปแบบที่ชัดเจนมีการสอดแทรกคุณธรรมสำคัญ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้การทำงานมีประสิทธิภาพทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

๑. แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยสู่ความเป็นเลิศสามารถนำไปเป็นแนวทางในการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเรื่องอื่นๆ ได้
๒. แนวทางการนิเทศควรจะนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยในสถานศึกษาเพื่อเกิดผลงานเป็นที่ประจักษ์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๒). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานจำกัด.
- _____. (๒๕๕๓). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (๒๕๖๑). *คู่มือการดำเนินงานขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การสอนภาษาไทย ปีงบประมาณ ๒๕๖๑*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (๒๕๔๔). *เทคนิคและทักษะการนิเทศ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วินัย เกษมเศรษฐ. (๒๕๒๑). *หลักการและเป้าหมายการนิเทศการศึกษา: ประมวลบทความนิเทศ การศึกษาปี ๒๕๒๑*. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (๒๕๕๔). *การพัฒนาการเรียนการสอนภาควิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิภาญจน์ โพธิ์สังกา. (๒๕๕๕). *รูปแบบนิเทศการศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สังัด อุทรานันท์. (๒๕๓๐). *การนิเทศ : หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- อนันต์ ศรีโสภ. (๒๕๓๕). *การวัดผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- อเนก ส่องแสง. (๒๕๔๐). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อัญชลี ธรรมะวิจิกุล. (๒๐๐๙). *เทคนิคการนิเทศ : การสอนงาน (Coaching)*. กรุงเทพมหานคร: อัดสำเนา.
- Eye, Netzer. and Krey A.L. (๑๙๗๑). *Supervision of Instruction*. ๒ nderd. New York: Harper & Row.
- Good, c.V. (๑๙๗๓). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.